

ГЕЛЕН АЙВОРИ

ВИБРАНІ ВІРШІ

HELEN IVORY

SELECTED POEMS

Львів-2020

УДК 821.111
А 37

Книжка видана завдяки фінансовій підтримці **Creative Europe** в межах проекту **Versopolis**

The publication was supported by the Creative Europe within the Versopolis project

А 37 **Айворі Г.** Вибрані вірші: українською та англійською мовами / Helen Ivory. Selected Poems: in Ukrainian and English / Переклад з англійської Гасі Шиян. – Львів, 2020. – 40 стор.

ISBN 978-617-692-595-8

Гелен Айворі – поетеса та художниця. Її п'ята колекція Bloodaxe – «Анатомічна Венера» (травень 2019 року) потрапила до списку останньої минулорічної книжкової премії East Anglian Book Awards та виграла конкурс EDP, «By the Cover Award». Гелен Айворі редагує інтернет-журнал «Ink Sweat and Tears» і викладає літературну творчість у Національному літературному центрі Університету Східної Англії. «*Fool's World*» – спільний проєкт із з Томом де Фрестоном (Gatehouse Press) – отримав нагороду «Saboteur Best Collaborative Work award» 2016 року. Книга змішаних медіапоезій *Hear What the Moon Told Me* виходить у видавництві KFS, а 2019 року з *SurVision Press* з'явилася книга-карта *Maps of the Abandoned City*.

Дякуємо за сприяння у виданні Видавництву «Крок».



Свідоцтво ДК №3538 від 30.07.2009 р.
вул. Гайова, 56, м. Тернопіль, Україна, 47722
info@krokbooks.com
KrokBooks.com



УДК 821.111

Гелен Айворі © тексти, 2020
Гася Шиян © переклад, 2020
Михайло Москаль © художнє оформлення, 2020
ГО «Форум видавців» © 2020
Versopolis © 2020

ISBN 978-617-692-595-8

In a Time Before Maps

Long ago when the city was an infant
it lay on its back on a big white sheet
transfixed by the tiny articulations
of its own small hands.

Constellations of eyes beheld from the sky —
the city grew vivid, grew hearty,
grew schools and grew graveyards
and when these were replete, it grew more.

Straw begat sticks, then sticks begat brick
so the wolf packed its bags
and decamped to the forest.
The city sprouted a gate and then locked it.

Even the city became lost in those days —
took itself for a wander inside its own head
and simply vanished. Something had to be done.
The cartographer stepped from a fold in the sky.

Коли ще не було мап

У давнину, коли місто було ще дитям,
воно лежало горілиць на великому білому простирадлі,
приголомшене дрібною моторикою
власних крихітних ручок.

Сузір'я очей пильнували за ним з небес,
місто зростало яскравим, зростало сердечним,
розрощувало собі школи, розрощувало цвинтарі,
і коли ними аж зарясніло, далі росло.

Солому змінив хмиз, хмиз замінила цегла
вовк спакував свої торби
і забрався до лісу.
Виросла брама, і місто замкнуло її.

Тими днями місто саме розгубилось —
рушило мандрувати власною головою
і просто шезло. Слід було вжити заходів.
Картографка вийшла з небесного закапелка.

The Cartographer Invents Herself

Thunder loped across the sky's wilderness
and clouds stumbled around
then fixed upon an almost-shape.

The Cartographer feels her hands
for the first time, lifts them to her face
and expertly moulds her own eyes.

She draws the roads that will carry her blood
and the pathways to order her ribcage
then hollows out a playground for her breath.

Самовинайдення картографки

Грім розрубав оскаженіле небо
хмари шпорталися довкола
а тоді підправили свою недоформу.

Картографка вперше відчуває власні руки
підносить їх до обличчя
й майстерно формує собі очі.

Малює дороги, які нестимуть її кров,
і стежки, які впорядкують грудну клітку,
а тоді вивільняє майданчик для свого дихання.

Streets of the Abandoned City

The Street of the Candlemaker runs slant to the river
where time is detained in slight tallow bodies,
moored up in ragboats awaiting the tide.

The Street of the Illusionist was never there,
or so it would have you believe;
an empty black bag in a vat full of pitch.

The Street of the Graveyard is lined with books,
with symbols and scorings no one can decipher
and carvings of cherubs too weighty to fly.

The Street of the Birds is a vault of locked cages,
each inhabitant rendered to feather and bone.
Wind blusters through keyholes to parody song.

The Street of the Kings wears a crown of eye teeth
plucked from the jaws of anonymous dogs.
The Street of the Dogs was scratched from the map.

Вулиці покинутого міста

Вулиця Свічкарьська стрімко збігає до ріки,
де час зупинився в тоньких лосєвих паличках,
пришвартованих у вітрильниках, що чекають припливу.

Вулиці Ілюзіоніста тут ніколи не було,
або ж вона змусить вас так подумати —
чорна, як смола, порожнеча в мішку.

Вулиця Цвинтарна вимощена книгами
з буквами й цифрами, які годі розшифрувати,
важкими різьбленими херувимами, що не злетять.

Вулиця Птаства — галерея замкнутих кліток,
від мешканців лишилася купа пір'я й кісток,
вітер гуляє шпаринами, імітуючи спів.

Вулиця Королів носить корону з ікл,
видертих зі щелеп прибудних псів.
Вулицю Псів було стерто з мап.

the forest outside the city

is bedlam with birdsong
each flashy morning

gravid with wolfsong
all the long nights

is pathless as a cauldron
hung over a pyre

don't unbolt the gates
warned the mournful breeze

keep away from the shadows
mouthed the shadows

заміський ліс

тут щоранку гримить
бедлам пташиного співу

довгі ночі обважнілі
від вовчого виття

загублені стежки
над ватрою у казані скипають

«не відмикайте брам!» —
скорботний вітер завива

«від мороку втікайте!» —
сам морок промовля.

The Story of the City

It all began a long time ago as stories are wont to do. It began with wolves, but wolves were too fierce, so they were written out of the story. The story really begins when some of the cast-out wolves turned their coats inside-out and called themselves dogs. Their paws grew soft, so people took pity and invited them into their homes. Some of the people envied the dogs and asked that their fur be groomed too. And with their fur so sleek, they asked that others manage their claws, and with their claws to tidy and clean, they asked that their food be bought to them on golden trays. Soon they wore cloaks to protect their sleek fur and went about the city as if they owned it. They were so convinced, the rest of the people believed it too. And it was deemed right that their golden trays be piled high, while others' bowls were left empty save a few grains now and then.

One day, a wolf stood on a hill and looked down on the city. She howled to her children to come join her in the world. The dogs went first and then people, one by one, until only a handful of those ones in cloaks were left. They held their golden trays up to the sky, begging for sweetmeats, but with no hands left to feed them; they died.

Міська історія

Вона почалася давно, як усі історії. Почалася з вовків, та вовки були надто люті, тож їх викреслили. Насправді все почалося, коли деякі вовки-вигнанці повивертали шкури й назвалися псами. Їхні лапи пом'якшали, люди зжалилися і запросили їх додому. Деякі заздрили псам і просили, щоб їм теж стригли хутро. Коли хутро стало лискучим, попросили, щоб хтось привів їм до ладу пазурі, а маючи чисті й доглянуті пазурі, попросили, щоб їжу їм подавали на золотих таях. Невдовзі вони зодяглися в плащі, щоб захистити лискуче хутро, і крокували містом, наче володарі, — так упевнено, що в їхню велич повірили інші. Так і треба було, думали, — на їхні золоті таці накладаються гори, а в порожні миски інших вряди-годи впаде кілька зернин.

Одного дня вовчиця з узвишся оглянула місто й завила, кличучи дитинчат іти за нею у світи. Спершу пішли пси, тоді люди одне за одним, аж поки осталась лиш жменька тих, у плащах. Вони підносили свої золоті таці до неба, благаючи солодошів, але без рук-годувальниць вимерли.

The Hungry Mirrors

The mirrors of the abandoned city
are hungry as hungry can be.
At least the lakes have a bellyful of sky.
At least the ponds are heavy with livestock.

These days, it's drawn blinds,
empty changing rooms
and the chirruping crickets
they have no ears for.

Once, a spider hauled itself
down by a thread
and they gorged on it frantically,
like a someone lost in the desert.

Ah, those starveling servants of vanity,
we must pity them in their lean days –
when all eternity is an empty great coat
in the maw of an unlit corridor.

Голодні дзеркала

Дзеркала в покинутому місті
найголодніші у світі.
В озер бодай животи напхані небом.
Ставки обважнілі бодай худобою.

Настали дні опущених жалюзі,
порожніх перевдягалень
і підбадьорливих цвіркунів,
яких нікому слухати.

Якось павук повис на ниточці,
сповзаючи вниз,
і вони кинулися до нього,
наче здичавілі з пустелі.

О, ці вічно голодні слуги марнославства,
зжальмось над ними у дні посту —
коли вічність — нічийне просторе пальто
у череві тьмяного коридору.

Nights in the Abandoned City

Dark comes home to the abandoned city
and heaves off its boots by the fire.
It is astonishing how weary the dark is from its work,
its commute through choking towns and encampments.

It talks to the flames of the things it has seen
of the stilled hearts it has held
between finger and thumb.
It unburdens itself of all human sorrow.

And the fire, pretending for now,
it is a hearth at the centre of a church house,
listens like a priest and bites its own tongue,
imbues the parlour with cloying incense.

In the shadowplay, the dark is a plague doctor's mask,
a bone-saw, a gathering of spat-out teeth.
Soon, fire will describe a still life of eyeglasses:
their tiny infinities — all their dashed lenses.

Ночі покинутого міста

Темрява повертається додому в покинуте місто,
скидає при вогнищі чоботи.

Неймовірно, як сильно виснажує темряву
добирання крізь задушливі міста й табори.

Вона розповідає полум'ю про те, що бачила,
про застигли серця, які тримала
вказівним і великим пальцями.
Звільняє себе від людських страждань.

А вогнище тим часом прикидається
камінном посеред церкви,
слухає, як священник, кусає собі язика,
обкурює залу пахощами кадила.

У світлотіні темрява стає маскою чумного лікаря,
пилкою для кісток, жменькою виплюнутих зубів.
Невдовзі, вогонь напише натюрморт з окулярами:
цими крихітними нескінченностями в пунктирах лінз.

The Tales

*

The maid stood at the edge of the city and opened the cage of her chest. Her heart preened its wings of arterial blood and then flew. Up it went, high, high as the cathedral spire. She returned to the palace and made beds, tight as drums.

*

One morning, when the cloak-maker had finished a long night of stitching, his fingers aching, the fabric spotted with his own blood, he sat in the stillness and observed his labours. Even the sun was not stout enough to penetrate the deep valleys of the cloak.

*

What use is a head? thought the gardener as he scythed off his own and those of his groundsmen. The heads rolled into the palace's ha-ha. Bees were occupied like any other day. A mole mined a path under the neat rolled lawn.

Історії

*

Покоївка стояла на околиці міста, розчухнувши клітку грудей. Її серце пришпилило собі крильця з артеріальної крові і полетіло. Угору, все вище і вище, до шпилю собору. Вона повернулася до палацу й застелила ліжка, напнувши постіль, як барабан.

*

Одного ранку, після того, як кравець цілісіньку ніч шив плащі, пальці його боліли, а тканина була поплямлена краплями крові, тож він сів, завмер і споглядав плоди своєї праці. Навіть сонцю забракло вагомості, аби проникнути в глибини плашових долин.

*

«Яка користь із голови?» — подумав садівник, стяв свою і своїх земляків. Їхні голови покотилися у палац ха-ха. Бджоли були як завжди заклопотані. Кріт рив тунелі під акуратно підстриженим газоном.

Zoo of the Abandoned City

With the biddable and winsome gone
the zoo is a graver place of sharp eyes and fangs.
The small and portable are piqued
they've been deserted here
and funnel spiders have long memories.

Cages were left unlatched
(the keepers were not beasts after all)
so everyone is free to come and go
at their own leisure and, well, peril.
Caimans have made Monkey Walk a no-go zone.

Inmates are balanced on their nerves
like high-wire acts within a wide cupola;
are scappily made effigies of themselves
held out to the rain that leans in
before continuing its rounds.

Зоопарк у покинутому місті

Білих і пухнастих розібрали,
зоопарк став суворим осередком гострих очей і кігтів.
кишенькових і прикрих роздражнили,
покинувши тут,
а в павуків-атрацидів пам'ять же довга.

Кліті лишили незамкнутими
(наглядачі, врешті решт, не звірі)
тож кожен вільний йти і повертатися
на свій страх і, звісно, ризик.
Каймани зробили Мавпячу стежку непрохідною.

Ув'язнені розгойдуються на власних нервах,
як високовольтний кабель під широким куполом,
перетворюючись на страхітливі скульптури,
тягнучись до дощу, який лине назустріч,
перш ніж продовжити свою круговерть.

Luncheon in the Abandoned City

There have been no hands
to wind clocks for months now,
thus, restaurants rely on instinct
and the shadows on pavements
to signal when to prepare for service.

Only salt and pulses remain
so, ladles spend the morning
meting them out in melancholy portions
onto row upon row
of poker-faced plates.

At noon, cutlery goes through the motions –
a mechanical dance of luncheon
gnashing salt into powder
agitating the pulses
till the gong shudders
and they all fall down.

Обід у покинутому місті

Уже кілька місяців бракує рук
завести годинник,
тому ресторани покладаються на інстинкт
і на тіні на тротуарах,
розраховуючи, коли накривати на стіл.

Лишилися сіль і боби,
тому ополоники з самого ранку
накладають меланхолійні порції
на тарілки, які корчать покер-фейс.

Опівдні столове начиння танцює
механічний обідній танець
дрібнить сіль на порошок
мішає бобові,
аж поки ударить гонг
і все опиниться долі.

The Art Gallery

clears its throat and holds forth
to the symposium's audience
of one hundred and twenty stacking chairs,
a water cooler with seven plastic cups, and a broom.

*Is it a given then, that these Old Masters
are shorn of their aesthetic and their monetary value
when there are no human eyes to feast here?
it asserts, getting into its stride.*

The water-cooler gurgles crankily in response,
the broom agitates the dust
while the faces on the walls look
as they have looked for tongue-tied centuries.

Мистецька галерея

прочищає горло і тримає
аудиторію симпозиуму:
сто двадцять складаних стільців,
кулер для води, сім пластикових склянок і мітлу.

*«Чи завжди ці Старі Майстри
втрачають свою естетичну й матеріальну цінність,
коли немає людських очей на цьому бенкеті?» —
питає вона, кинувшись у бій.*

кулер журливо скрикує у відповідь,
мітла здіймає пил
поки обличчя на стіні витріщаються
як витріщалися вже багато безмовних століть.

The Cats and the Mice

When all had been absent of human noise
for three turns of the moon,
the cats and the mice came to an understanding.

Mice would reign in the cheese shop
while cats would claim sovereignty
of the fishmongers.

There will be no Tom-and-Jerry-style absurdities.
No sticks of dynamite applied
to the rolled-out tongues of sleeping cats

and no mouse need squander a bead of sweat
on hefting irons to rooves
in the hope a cat would mosey by.

Thus, began a golden age, which like each golden age
will soon prove itself to be composite metal
with gilding shown greenish as it rubs away.

A mouse in a cloak stands on the last cheese wheel.
A cat in a cloak holds the last sole aloft.
It's the cats' fault! said the mouse. *Greedy mice!* said the cat.

Hence, the Battle of the Grocery Shop began.
The mouse shouting orders with a mouth full of brie.
The cat screaming *attack!* spitting sole at the ranks.

Коти й миші

Коли шум людський не долинав
упродовж трьох циклів місяця,
коти й миші дійшли згоди.

Миші запанують у сирній крамниці
а коти поширять владу
на рибну.
Більш ніякого абсурду в стилі Тома і Джеррі.
Ніяких брикетів динаміту
на висолоплених язиках сплячих котів

жодна миша не змарнує й крапельки поту,
спускаючи праску з даху
в надії, що кіт пройдётиме повз

так почалася золота доба, котра, як і всяка золота доба,
скоро виявиться сплавом металів,
що зеленіє, коли облазить позолота.

Миша в плащі стоїть на останньому кружальці сиру.
Кіт у плащі хапає останню камбалу
«*Це коти винні!*» – скаже миша. «*Захланні миші!*» – скаже кіт.

Так почалася битва за бакалійну крамницю.
Миша вигукуватиме накази, напхавши в рот сиру брі.
Кіт верещатиме: «*В атаку!*» плюючись камбалою на шеренги.

Oui Ja

On the Street of the Clairvoyants
an unmanned Ouija board
is rapidly shifting a sherry glass.

A long-dead lion-tamer
is anxious to have the last word
in a long-standing feud with the ringmaster.

A stuttering pharmacist
spells out the periodic table,
glass faltering over the O of oxygen.

Moreover, Alice needs to speak to Lawrence,
but there is nobody there
to take the call.

She frantically moves the glass to yes
yes yes and then, *I do* –
the door rattling against its jamb.

Oui Ja

На вулиці Ясновидців
некерована дошка з написом «Оуїја»
швидко переставляє склянки шері.

Давно померлий приборкувач левів
нервує, бо хоче сказати останнє слово
у давній ворожнечі з інспектором манежу.

Аптекарь затинається,
вимовляючи по буквах періодичну таблицю,
склянка тремтить над кисневим О.

Більше того, Алісі треба поговорити з Лоуренсом,
але нікого немає,
щоб відповісти на виклик.

Вона рвучко пересуває склянку на так
так так а тоді, *згодна* —
двері траскають об раму.

The Birds

During the final days of those final days
the city gate was propped open for stragglers
dragging their suitcases through windy streets –
civilization’s chip-wrappers jamming their wheels. –

And then a rustling of a million feathers
as all the sky’s birds
put their shoulder to the gate
and closed it, as if closing a tomb.

A whirlwind of litter baffled about the city –
until a crow with one blue eye
rose, gave an ushering caw,
and thence the assembly swooped.

For six days and six nights they worked
with unstinting precision
to garner each cast-off wrapping, each scuttling drink can,
each motley fragment of plastic.

On the seventh day, urged on by the crow,
they conjured a structure from this debris,
a structure surpassing any manmade fabrication.
A nest, a glorious nest reaching out to the high heavens!

Птаство

У найостанніший із останніх днів
міська брама була навстіж відчинена для волоцюг,
які пхали валізки вітряними вулицями, —
і обгортки від перекусок цивілізації застрягали у коліщатках.

А тоді шурхотіння мільйонів пір'їн
усіх небесних птахів,
які налягли на браму
і зачинили її, як зачиняють могилу.

Вихори сміття спантеличено кружляли містом —
аж поки ворона з синім оком
здійнялася, заклично каркнула,
і злетілась нарада.

Вони працювали шість днів і шість ночей
невтомно й ретельно,
збирали кожен викинутий фантик, кожную пустотливу бляшанку від напою,
кожен строкатий клаптик пластику.

Сьомого дня на заклик ворони
вони начаклували споруду з цього мотлоху,
споруду, що перевершила всі людські творіння.
Гніздо, славетне гніздо, що сягало самих небес!

Dusk

At the amusement arcade
an out-of-date fortune teller
keeps pedalling her cards
inside her electric booth.

Nobody thought to unplug her
so the future is pushed forward
on lavender cards
with a fleur-de-lis motif.

A stranger will call with tidings from afar.

Beware the season's turn!

One of the light bulbs is out
casting her left side in shadow.

Сутінки

У павільйоні гральних автоматів
застаріла ворожка
далі тасує карти
у своїй електронній будці.

Ніхто не подумав її вимкнути
тож майбутнє далі пророкується
картами з лавандовою сорочкою
й ліліями

*Незнайомиць несе далеку звістку.
Стережися зміни сезонів!
Одна з лампочок перегоріла,
лівий бік поглинула тінь.*

Sleep

The city is old.
It pulls furs about itself,
hunkers down and draws archetypes
on the insides of its eyelids with chalk:

a staircase stopping to consider
if it is going up or down,
a bed empty as a ploughed field,
a discarded sheet miming snow.

These days there is nothing
you can say to bestir the city.
No seraphim or hooded minstrel
to pour music through its underground trains.

Сон

Місто старе.
Воно вкривається шкурами,
навприсядки малює архетипи
крейдою на внутрішній стороні власних повік:

сходи перестають зважати
ведуть вони вгору чи вниз,
ліжко порожнє, як зоране поле,
відкинуте простирадло імітує сніг.

Зараз немає слів,
промовляння, яких пожвавить місто.
Серафими і каптурні менестрелі
вже не ллють музику його підземними поїздами.

Outside the City Walls

The Beast shakes itself down,
looses the mizzle from its pelt.
The rainfall had kept it awake
through the centuries
and it felt satisfying at last
to confront it.

The Beast had pulled
the clouds apart with its jaws,
raised its hackles
and howled at the thunder
like a man affecting the cries of a wolf.
It rolls in straw to dry itself.

There really was nothing out there
but meteorological conditions.
The Beast should have listened
to its mother on that score.
It looks along its own sullen shadow
and wonders if that is a fiction too.

За міськими мурами

Звір обтріпується,
струшуючи з себе мжичку.
Дощі не давали спати
століттями
як же добре нарешті
чинити їм опір.

Звір роздер
хмари своїми щелепами,
ощетинився
і завив на грім,
як людина, котра імітує вовчі крики.
Звір викочується в соломі, щоб обсохнути.

Там справді нічого не було,
крім погодних умов.
Звірові слід було послухатися
матері з цього приводу.
Він вдивляється у власну понуру тінь
і не знає, чи й це не вигадка.

The Cartographer Unmakes

It's snow that gives her the idea,
bleaching parks of desire lines
and blotting out coffin paths.
With a white paintbrush
she makes a halo of the ring road
and cancels out the tower blocks and castle.

And when there is no one left
to remember the City,
when all has turned to fireside yarns and myth,
a traveller will open out
some spotless pages of the map
and imagine lady fortune shines on him.

Картографка знищує

Це сніг підкинув їй ідею,
відбілюючи парки від протоптаних стежок
і стираючи похоронні шляхи.

Білим пензлем
вона креслить ореол кільцевої дороги,
скасовує вежі й замки.

І коли не залишиться тих,
хто б пам'ятав Місто,
коли все перетвориться на плетиво міфів при вогнищі,
мандрівник відкриє для себе
порожні сторінки карти
і увить, що його осяває сама Фортуна.

Літературно-художнє видання

Гелен Айворі
Вибрані вірші

Helen Ivory
Selected poems

(українською та англійською мовами)

Переклад з англійської:
Гася Шиян

Керівниця проекту: Софія Челяк
Редактор: Олександр Стукало
Художнє оформлення: Михайло Москаль

Підписано до друку 09.09.2020 р. Формат 16 x 16 см
Папір офсетний. Гарнітура NewtonC. Офс. друк.
Зам. 96. Наклад 1000 прим.

ГО «Форум видавців». вул. Шота Руставелі, 7, м. Львів, Україна, 79005
bookforum.ua

Друк: фізична особа-підприємець Литвин Ярослав Ігорович
Виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців
та громадських формувань від 16.02.2018 р.